

CHRISTIAN NILSSON

Svar till Andersson och Hegelund

Syftet med min ledare "TCO-ekonomerna och kostnadskrisen" var att diskutera faran av att definiera den svenska industrins konkurrenskraft med utgångspunkt från en indexserie över relativa arbetskraftskostnaderna per producerad enhet. Jag drev i ledaren två teser: Den ena att kostnadsbalans måste definieras som den kostnadsnivå vilken motsvarar jämvikt i bytesbalansen. Den andra att en pga för högt kostnadsläge och under längre tid bestående ojämviktssituation i bytesbalansen tvingar företagen att anpassa sin verksamhet till detta nya kostnadsläge. Denna anpassningsprocess registreras som en förbättring i index över relativa arbetskraftskostnaderna. Den leder emellertid också till att industrins produktionskapacitet kommer att krympa under den nivå vilken motsvarar jämvikt i bytesbalansen. Det är följaktligen inte någon paradox – åtminstone inte för mig – att "konkurrenskraften", som den mäts i TCO-ekonomernas index över relativa arbetskraftskostnaderna per producerad enhet, kan ge intryck av att vara återställd samtidigt som bytesbalansen visar underskott.

Andersson och Hegelund har svårt att uppfatta min analys som ett seriöst debattinlägg. Och i stället för att ta den som utgångspunkt för en diskussion väljer de att påstå att jag skulle tillvita mina "motståndare åsikter, som de aldrig framfört". De för sedan en diskussion om olika metoder att komma tillrätta med bytesbalansunderskottet, en fråga som i och för sig har stort intresse men som jag överhuvud taget inte berör i ledaren.

Grova förvanskningar av TCO-ekonomernas ståndpunkter?

Andersson och Hegelund ställer upp en lista med 8 exempel på "grova förvanskningar av TCO-ekonomernas ståndpunkter" som jag skulle ha gjort mig skyldig till. Man gör sig inte ens besväret

att göra någon distinktion mellan för resonemanget grundläggande antaganden å den ena sidan och slutsatser som jag självständigt drar med utgångspunkt från de förra å den andra. Låt oss börja med att titta på några för mitt resonemang grundläggande antaganden. Jämfor exempelvis punkterna 1 och 3 på Andersson och Hegelunds lista med följande citat från *TCO-ekonomerna: Ekonomisk översikt*:

"I debatten om orsakerna till Sveriges ekonomiska problem har lönekostnadsutvecklingens roll våldsamt överdrivits. Mer än hälften av ökningen av Sveriges lönekostnader per producerad enhet mellan 1974 och 1977 i förhållande till genomsnittet för industriländerna berodde på forsvagad relativ produktivitet . . .

Dessutom berodde nedgången i produktiviteten på att vi medvetet strävade efter att behålla arbetskraften inom företagen . . .

Noteras bör att Sveriges lönekostnad per timme nu är lägre i förhållande till genomsnittet av industriländerna än 1973 och att den relativa lönekostnaden för producerad enhet nu är tillbaka ungefär vid 1973 års nivå."

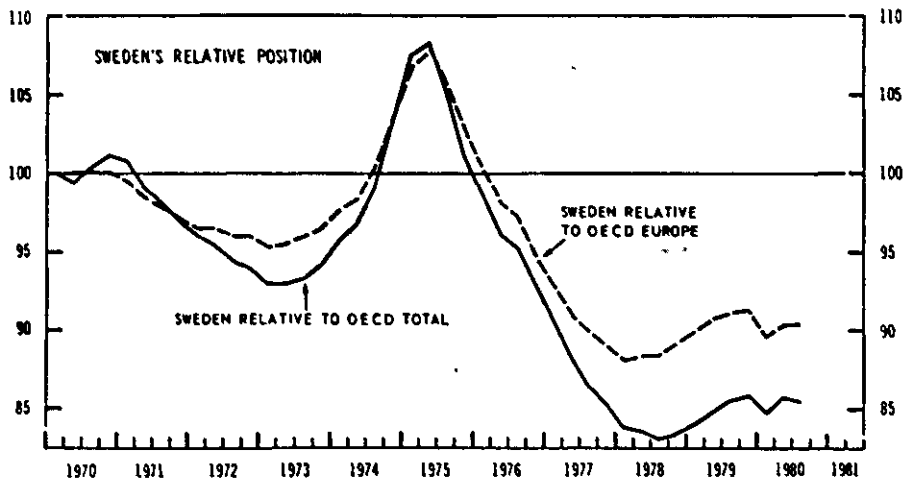
TCO [1981a]

Konkurrenskraft och jämvikt i bytesbalansen

Min första tes var att den svenska industrins konkurrenskraft måste definieras utifrån den kostnadsnivå vilken motsvarar jämvikt i bytesbalansen. Och jag gjorde gallande att det ligger en fara i att definiera konkurrenskraften med en indexserie över relativa arbetskraftskostnaderna per producerad enhet. "Det är ju inte självklart att konkurrenskraften är återställd bara för att ett matinstrument tycks indikera detta!"

Andersson och Hegelund förnekar i sitt inlägg att TCO-ekonomerna påstått

Figur 1. Den svenska industriproduktionens utveckling relativt OECD-ländernas.

Källa: OECD [1981], *Economic Surveys*, Sweden.

"att kostnadsbalans bör definieras som värdet 100 på ett kostnadsindex" (punkt 8). I inlägget ovan sträcker man sig inte längre än till att slå fast, som ett *faktum*, att Sveriges relativa lönekostnader per producerad enhet nu är tillbaka på 1970-års nivå. De säger vidare att de heller aldrig påstått sig veta om denna anpassningsprocess är tillräcklig för att åstadkomma den för jämvikt i bytesbalansen nödvändiga expansionen av K-sektorn. De säger sig med andra ord inte vara säkra på att den svenska ekonomin verkligen är i kostnadsbalans. Om man i *TCO-ekonomerna: Ekonomisk översikt* [1981b] uttryckt sig lika nyanserat hade vår polemik vad gäller denna punkt utblivit. I maj var TCO-ekonomerna dock något mera tvärsäkra. I en artikel under rubriken "Sveriges konkurrenskraft är återställd", byggde man under denna ståndpunkt genom att jämföra kostnadsindex för 1980 med värdet för 1970 – det år man definierat kostnadsindex till 100.

Kostnadsbalans bör definieras för en produktionsnivå motsvarande den i omvärlden

För Andersson och Hegelund är det ett *faktum* att Sveriges relativa lönekostnader är tillbaka på samma nivå som

1970. Jag är dock inte helt övertygad om att de har rätt. Om vårt kostnadsläge relativt omvärlden är för högt tvingas nämligen företagen till kostnadsjakt och rationaliseringar. Svårigheterna att finna lönsamma investeringsobjekt ökar också. Resultatet blir att industrins produktionskapacitet minskar. En process som registrerats som en förbättring i index över relativa arbetskraftskostnaderna. Som exempel kan nämnas att vid beräkandet av den indexserie som utnyttjas av SAF och LO exkluderas numera varvsindustrin. Skulle varven tas med i indexet skulle de svenska relativkostnaderna ligga en halv till en procentenhet högre.

Den stora svagheten i relativa arbetskraftskostnadsmått är att de för att ge en rättvisande bild förutsätter en likvärdig produktionsutveckling i Sverige och konkurrentländerna. Av *figur 1* framgår att den svenska industriproduktionen sjunkit med ca 15 procent relativt OECD sedan 1970. Jag tar detta som en indikation på att TCO-ekonomernas kostnadsindex är missvisande.

Det går naturligtvis att finna andra förklaringar än för höga relativkostnader till den minskade industriproduktionen i Sverige. I TCO-publikationen "Myter om Sveriges ekonomi och den offentliga

sektorn", skriver man (jämför punkterna 4 och 5):

"Konkurrenskraften beror också på andra faktorer, tex investeringar, marknadsföring, kvalitet, prispolitik, forskning och utveckling m.m. Företagen och statsmakterna ansvarar för dessa delar. . . .

Förlusten av *marknadsandelar* beräknas fortgå 1981. Eftersom kostnadsläget successivt anpassats måste de grundläggande orsakerna vara andra, tex strukturkriser, bristande förnyelse och marknadsföring m.m."

TCO [1981c]

Innebörden av detta citat är, enligt min tolkning, detsamma som att säga att exportens respektive importens elasticitet med avseende på relativa arbetskraftskostnaderna har minskat under 70-talets senare del pga faktorer som företagen och statsmakterna har ansvaret för (jämför punkt 6).

Kostnadskris och strukturell obalans

Att TCO:s kostnadsindex sannolikt överskattar den förbättringen av den svenska industrins konkurrenskraft som skett efter 1977 är dock inte detsamma som att säga att för snabba lönekostnadsökningar är den enda orsaken till det svenska bytesbalansunderskottet. På grund av att strukturproblemen i näringslivet – järn och stål, gruvor, varv, textil, etc – och att beroendet av importerad olja är relativt större än i andra industriländer, så har bytesbalansproblemet ytterligare förvärrats. Min slutsats av detta var att kostnadsbalans enligt 1973 års norm (eller om Andersson och Hegelund hellre vill det 1970 års), och med en produktionsnivå motsvarande den i omvärlden, därför sannolikt inte är tillräckligt idag.

För att förbättra den svenska bytesbalansen kan man som Andersson och Hegelund säger välja generella kostnads-

sänkningar (exempelvis genom att devalvera kronan eller sänka arbetsgivaravgifterna) eller selektiva stimulanser (exempelvis subventioner till näringslivet och handelshinder). TCO-ekonomerna förespråkar en selektiv politik. Men samtidigt understryker man att den genom devalveringarna 1977 genomförda kostnadsanpassningen varit riktig, vilket är intressant. 1977 hävdade nämligen TCO-ekonomerna ståndpunkter som är påfallande lika dem som framförs idag. Dels nedtonade man betydelsen av kostnadskrisen, dels förespråkade man selektivt inriktade åtgärder för att möta effekterna av den pga exportbortfallet minskade industriproduktionen.¹

Risken med den selektiva politiken är dels allokeringsmässiga snedvridningar – Åslingpolitiken exemplifierar enligt min uppfattning denna risk – dels handelspolitiska. När man läser TCO-ekonomernas inlägg ovan och ställer de ståndpunkter de framför där mot det de tidigare hävdade i olika artiklar får man ett intryck av att det är Andersson och Hegelund själva som endast mycket slarvigt tagit del av vad som skrivits på TCO:s utredningsavdelning.

¹ I *Ekonomisk Debatt* 1977: 1 hävdar tex Engman att det internationella efterfrågebortfallet troligen var av större betydelse än det svenska kostnadsläget när det gällde att förklara exportens nedgång. En enkel kalkyl med hjälp av en ekonometrisk skattad exportekvation (se Berg, L., mfl, [1981, kap 6]) styrker dock tesen att kostnadskrisen svarade för större delen, eller ca 4/5 av exportfallet.

Referenser

- Berg, L., mfl [1981], *Den svenska modellen*, Liber
 Engman, H., [1977], Årets finansplan, *Ekonomisk Debatt*, årg 5, nr 1
 OECD [1981], *Economic surveys, Sweden*
 TCO [1981 a], *TCO-ekonomerna: Ekonomisk översikt*, mars
 TCO [1981 b], *TCO-ekonomerna: Ekonomisk översikt*, maj
 TCO [1981 c], *Myter om Sveriges ekonomi och den offentliga sektorn*